

การพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชน ในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู

ภาสกร บัวศรี และเสาวภา สุขประเสริฐ¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู 2) พัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1) ผู้นำเยาวชน ผู้ปกครอง นักวิชาการท้องถิ่น คณะทำงานเมืองน่าอยู่ จำนวน 30 คน และ 2) ผู้นำเยาวชนที่เข้ารับการพัฒนาศักยภาพ จำนวน 40 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ประเด็นการสนทนากลุ่ม แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม ประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ และแบบประเมิน ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าในด้านวิธีการและด้านข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า :

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู มีคุณลักษณะที่สำคัญใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านทัศนคติ ประกอบด้วย มีทัศนคติเชิงบวกในเรื่องเพศ มีความรับผิดชอบ มีความรักเพื่อน มีจิตอาสา เสียสละ เห็นคุณค่าตนเองและผู้อื่น 2) ด้านความรู้ ประกอบด้วย มีความรู้เกี่ยวกับปัญหา สาเหตุ และผลกระทบการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น การวางแผนครอบครัว วิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น และการสื่อสารเรื่องเพศเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น 3) ด้านทักษะ ประกอบด้วย มีความกล้าคิดกล้าแสดงออก มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เรื่องการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น มีทักษะในการสื่อสารเรื่องเพศ และมีทักษะการทำงานเป็นทีมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น

2. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นรูปแบบที่ให้ผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ดำเนินการบนฐานคิดเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Group Learning) ใช้หลักการเสริมสร้างพลังและการให้พื้นที่เยาวชนเป็นผู้แสดงหลัก มีกิจกรรมการพัฒนา 3 รูปแบบ คือ 1) การพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนผ่านกระบวนการวิจัย 2) การพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนผ่านหลักสูตรฝึกอบรม และ 3) การพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนผ่านการสร้างเครือข่ายปฏิบัติการในพื้นที่ ผลการประเมินผู้นำเยาวชนที่เข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพพบว่า ผู้นำเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง จะมีการเปลี่ยนแปลงศักยภาพเพิ่มมากขึ้นในทุกด้าน

คำสำคัญ : ศักยภาพผู้นำเยาวชน การตั้งครรภ์ของวัยรุ่น เมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู

สาขาวิชา : พัฒนาสังคม

ภาสกร บัวศรี

ผู้เขียนหลัก

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จังหวัดหนองบัวลำภู

อีเมล : naismart@hotmail.com

¹ สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

The potential development of youth leaders in teenager pregnancy protection according to healthy city in Nongbualamphu

Passkorn Buasri and Saowapa Sukprasert¹

Field : Social development

Abstract

The purposes of this Participatory Action Research were 1) to analyze the desirable characteristics of youth leaders in teenager pregnancy protection according to healthy city in Nongbualamphu 2) to develop a model of potential development of youth leaders in teenager pregnancy protection. The target groups were 1) 30 of youth leaders, parents, local academic officers and Nongbualamphu working group officers and, 2) 40 participants of youth leaders. The instruments were in-depth interview schedules, focus group discussion guides, participant observation forms, workshop guides and the evaluation forms. Methodological and data triangulations were applied for data checking. Data was analyzed by content analysis.

The results were as follows :

1. The desirable characteristics of youth leaders in teenager pregnancy protection according to healthy city in Nongbualamphu signified 3 aspects as follows; 1) on attitude aspect comprised of the positive sex attitude, responsibility, friend love, volunteering mind, sacrifice, self-value and others 2) on knowledge aspect comprised of the knowledge of teenager pregnancy problems and causes, family planning, sex communication for teenager pregnancy protection and 3) on skill aspect comprised of assertion of teenager pregnancy protection, teenager pregnancy analysis, team work, compatibility and understanding in media use.

2. The model of potential development of youth leaders in teenager pregnancy protection stated the ideas of Peer Group Learning based on collaborative learning, empowerment and designating youth as the major roles. The main activities as 3 models, namely, 1) the potential development of youth leaders through research process, 2) potential development of youth leaders through training curriculum, and 3) potential development of youth leaders through networking of targeted areas. The evaluation results of the potential development of youth leaders stated that the youth leaders who participated in the continuous activities had the highest improvement on attitude aspect while the latter was knowledge and skill aspects respectively.

Keywords : Potential development of youth leaders, Teenager pregnancy, Healthy city in Nongbualamphu

¹ Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Loei Rajabhat University.

Passkorn Buasri

Corresponding Author

Community-Based Research

Coordination Centre, Nongbualamphu

Email: naismart@hotmail.com

บทนำ

เยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญ เพราะเป็นอนาคตของชุมชนและอนาคตของประเทศชาติ อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลองค์การสหประชาชาติในปีค.ศ. 2013 หรือปีพ.ศ. 2556 ประชากรโลกทั้งหมดมีจำนวน 7,136.79 ล้านคน และเป็นประชากรวัยเยาวชนหรือผู้ที่มิใช่ช่วงอายุระหว่าง 10-24 ปี จำนวนทั้งสิ้น 1,809.6 ล้านคน หรือร้อยละ 25 ของประชากรโลกทั้งหมด ในจำนวนเยาวชนทั้งหมดพบว่า มีสัดส่วนเยาวชนที่อาศัยอยู่ในประเทศพัฒนาแล้ว จำนวน 216.4 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 11.958 และเยาวชนที่อยู่ในประเทศกำลังพัฒนามีจำนวนถึง 1,593.2 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 88.042 ของประชากรวัยเยาวชนโลกทั้งหมด จากข้อมูลสถิติดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าอัตราการเพิ่มของประชากรวัยเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา ซึ่งบ่งบอกถึงแนวโน้มคุณภาพของประชากรโลกในอนาคตว่า ส่วนใหญ่กำลังเผชิญอยู่กับความยากลำบาก (UNICEF, 2011; UNDP, 2013; UNESCO, 2013)

สำหรับประเทศไทย ในปีพ.ศ. 2558 มีประชากรรวมทั้งสิ้น จำนวน 65,479,453 คน ในจำนวนดังกล่าว เป็นประชากรอายุไม่เกิน 25 ปี จำนวน 11,954,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 34.74 ซึ่งมีจำนวนลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรช่วงอายุเดียวกันในปีพ.ศ. 2542 ที่มีจำนวนถึง ร้อยละ 41.47 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558) อย่างไรก็ตาม มีข้อมูลจากสำนักงานอนามัยเจริญพันธุ์ที่ระบุว่า แนวโน้มการเกิดของประชากรไทยที่มีอัตราการลดลงอย่างต่อเนื่องและเป็นการ “เกิดน้อยแต่ด้วยคุณภาพ” โดยสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง มาจากการเกิดในแม่วัยรุ่นซึ่งเป็นการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรหรือการตั้งครรภ์ที่ไม่ตั้งใจ โดยสถิติการคลอดของแม่วัยรุ่นหรือผู้มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ในปีพ.ศ. 2556 มีจำนวน 125,371 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 16.8 ของการคลอดทั้งหมด การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นจะส่งผลกระทบตามมาหลายด้าน ได้แก่ เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ การทำแท้ง การมีแม่เลี้ยงเดี่ยวเพิ่มขึ้น และการขาดโอกาสทางการศึกษา จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติพ.ศ. 2556 วัยรุ่นอายุ 15 -19 ปี จำนวนร้อยละ 32 ต้องออกจากการศึกษา และการตั้งครรภ์ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้วัยรุ่นต้องหยุดเรียน แล้วหันไปประกอบอาชีพที่มีรายได้ต่ำ ดังนั้นการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นจึงเป็นปัญหาใหญ่ระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพประชากรในยุคปัจจุบัน (ยุพิน วรสิริอมร และคณะ, 2557, สำนักงานอนามัยเจริญพันธุ์, 2556)

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาทั้งในระดับโลกและในประเทศอย่างมากมาย

เช่น การลงนามการอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งประเทศไทยได้ให้สัตยาบันในปีพ.ศ. 2535 การออกพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ปีพ.ศ. 2558 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ดำเนินการจัดทำ “ยุทธศาสตร์ป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวและเยาวชนตั้งครรภ์ไม่พร้อม” กระทรวงสาธารณสุขได้มีการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรการเจริญพันธุ์แห่งชาติ นอกจากนี้ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีแผนงานและให้ทุนการสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นและมีการผลักดันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นเป็นประเด็นขับเคลื่อนในสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ เป็นต้น แต่สถานการณ์ปัญหาดังกล่าวยังคงมีความรุนแรงในทุกภูมิภาคและสถิติไม่ลดลงมากนัก (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2558 : 6-7)

จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีสถิติการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ โดยปีพ.ศ. 2556 มีสถิติการคลอดของแม่วัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ถึง 41 คน ต่อพันประชากรหญิงวัยเดียวกัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงทั้งสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ได้มีความพยายามในการป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยตลอด แต่สถานการณ์ยังไม่ดีขึ้นเท่าที่ควร (สมัชชาสุขภาพจังหวัดหนองบัวลำภู, 2557)

จนกระทั่งในปีพ.ศ. 2556 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู ได้จัดประชุมหน่วยงานผู้เกี่ยวข้องเพื่อหาหรือแนวทางการขับเคลื่อนงานนโยบายสาธารณะของจังหวัด และที่ประชุมได้มีการหยิบยกประเด็นการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นมาเป็นประเด็นนโยบายสาธารณะ เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนผ่านโครงการพัฒนาจังหวัดหนองบัวลำภูสู่เมืองน่าอยู่ และสมัชชาสุขภาพจังหวัดหนองบัวลำภู โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาด้วยการให้ “เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองและท้องถิ่น” (องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู, 2555)

การขับเคลื่อนงานในครั้งนี้ ดำเนินการตามแนวคิดเรื่องเมืองน่าอยู่ (Healthy city) ซึ่งเป็นหนึ่งในการพัฒนากระแสด้านเลือกที่มุ่งเน้นให้เมืองหรือชุมชนเกิดความเข้มแข็งและการพึ่งตนเอง เมืองน่าอยู่เป็นกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวม ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนเพื่อสร้างสำนึกร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง ที่ครอบคลุมมิติการพัฒนาทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง สุขภาพ จิตวิญญาณ และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่ความสงบสุข สะดวกสบาย ปลอดภัย มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน (WHO, 1995)

จากการสรุปบทเรียนการขับเคลื่อนงานการป้องกันของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู รอบหนึ่งปีของคณะทำงานเมืองน่าอยู่พบว่า ผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จในการประสานหน่วยงานต่างๆ เพื่อสร้างนโยบายสาธารณะ แต่ในการขับเคลื่อนนโยบายถือว่า ประสบความสำเร็จ เพราะการทำงานของภาคีที่เกี่ยวข้อง ยังขาดการบูรณาการงานและขาดความรู้ความเข้าใจในรูปแบบวิธีการทำงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ปัญหาในการพัฒนาเยาวชนของคณะทำงานเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู ยังพบว่า การพัฒนาที่ผ่านมา กลุ่มเป้าหมายหลักคือ เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการพัฒนาอยู่ จึงทำให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร การมีส่วนร่วมน้อยของเยาวชนเนื่องมาจากสาเหตุ 2 ประการ คือ 1) ผู้ใหญ่ยังมีทัศนคติว่าเยาวชนเป็นวัยที่ยังเป็นภาระต้องเป็นผู้รับการดูแลจึงให้โอกาสและบทบาทน้อย 2) เยาวชนมีศักยภาพไม่เพียงพอที่จะมีส่วนร่วมเท่าเทียมกับผู้ใหญ่

ต่อมาคณะทำงานขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู ได้จัดประชุมวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตั้งครุฑของวัยรุ่น เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบการวิจัยร่วมกัน โดยพบว่า ในเชิงโครงสร้างหน้าที่ สถาบันหลักที่ทำหน้าที่ในการดูแลและขัดเกลาเด็กและเยาวชน คือ สถาบันครอบครัว สถาบันโรงเรียนและสถาบันชุมชน ในปัจจุบันไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ สาเหตุหลักมาจากการปรับตัวไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่งผลให้ครอบครัวมีปัญหาความสัมพันธ์และปัญหาการสื่อสารเพื่อสั่งสอนเรื่องเพศกับลูกหลาน โรงเรียนขาดความรู้และเทคนิคการสอนเรื่องเพศกับวัยรุ่น ในขณะที่ผู้นำหรือผู้ใหญ่ในชุมชนไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับวัยรุ่น และไม่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับวัยรุ่น เมื่อวัยรุ่นไม่สามารถเรียนรู้เรื่องเพศจากครอบครัวและโรงเรียนที่เป็นสถาบันหลักได้ จึงไปเรียนรู้ด้วยตนเองจากภายนอก นั่นคือ การเรียนรู้จากเพื่อนและสื่อต่างๆ ในสถานการณ์ดังกล่าว “เพื่อน” จึงเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของวัยรุ่นสูงที่สุด พฤติกรรมวัยรุ่นจะเป็นอย่างไร ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของกลุ่มเพื่อน (คณะทำงานเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู, 2558)

สอดคล้องกับแนวคิดพัฒนาการด้านสังคมของวัยรุ่น ที่อธิบายว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มีเพื่อนมากขึ้นและกลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นทั้งในเรื่องทัศนคติ ความสนใจ และพฤติกรรม (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2553 : 339) ดังนั้น การสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มวัยรุ่นโดยการสร้างทัศนคติเชิงบวกในเรื่องเพศและสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องเพศให้กับผู้นำกลุ่มวัยรุ่น เพื่อให้ไปสื่อสารต่อกับเพื่อนในวัยเดียวกัน จึงเป็น

แนวทางหนึ่งในการลดปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นได้ เพราะผู้นำเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงคนอื่น ผู้นำเยาวชนก็เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและพฤติกรรมในกลุ่มเพื่อนเช่นกัน ถ้าผู้นำเยาวชนได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างเหมาะสม ก็จะเป็นกุญแจสำคัญในการป้องกันปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นได้

ผู้วิจัยและคณะจึงสนใจศึกษาหารูปแบบวิธีการพัฒนาผู้นำเยาวชนให้มีศักยภาพในการทำงานกับกลุ่มเพื่อน ผ่านประเด็นการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อให้เยาวชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากับภาคีหน่วยงานในระดับจังหวัดได้ ซึ่งเป็นการดำเนินงานตามแนวคิดเมืองน่าอยู่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของพื้นที่ต่อไป

แนวคิด และทฤษฎีในการวิจัย

แนวคิดเมืองน่าอยู่ (Healthy city) เป็นหนึ่งในการพัฒนากระแสทางเลือกที่มุ่งเน้นให้เมืองหรือชุมชนเกิดความเข้มแข็งและการพึ่งตนเอง เมืองน่าอยู่เป็นกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวม ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนเพื่อสร้างสำนึกร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง ที่ครอบคลุมมิติการพัฒนาทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง สุขภาพ จิตวิญญาณ และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่ความสงบสุข สะดวกสบาย ปลอดภัย มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน (WHO, 1995)

แนวคิดการพัฒนาศักยภาพ (Potential development) ศักยภาพ คือ ความสามารถสูงสุดในการกระทำได้อย่างหนึ่งของบุคคลหรือองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เป็นอยู่ ศักยภาพจึงเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้การทำงานสำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่ง David C. McClelland ได้แบ่งองค์ประกอบที่สำคัญของศักยภาพไว้ 5 ด้าน คือ ด้านทักษะ (Skill) ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทัศนคติ (Self-concept) ด้านบุคลิกลักษณะประจำตัว (Trait) และด้านแรงจูงใจ (Motive) (สุกัญญา รัชมิธรรมโชติ, 2548 : 14-15)

แนวคิดทุนทางสังคม (Social capital) ของ Robert D. Putnam ที่อธิบายว่าทุนทางสังคมประกอบไปด้วย ความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norm) และเครือข่าย (Network) การที่จะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อความร่วมมือเหล่านั้นมีการสัมพันธ์เกี่ยวโยงและมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (Robert D. Putnam อ้างถึงในปิ่นวดี ศรีสุพรรณ, 2547 : 38)

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory learning : PL) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีความเชื่อว่า สามารถพัฒนาในด้านความรู้ ทัศนคติ

ทักษะ และพฤติกรรมของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการเป็น การตั้งฐานประสบการณ์และศักยภาพเดิมของผู้เรียน ออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่ โดยหลักการสำคัญของการ เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การเรียนรู้จากฐาน ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน การเรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ จจริงของผู้เรียน (Active learning) และการมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน (สุนทนา พรหมบุตร และอรพรรณ พรสีมา, 2540 : 23-30)

แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ซึ่ง Gibson อธิบายว่าการเสริมพลังอำนาจเป็นกระบวนการ เพิ่มอำนาจและเพิ่มความสามารถของบุคคล ให้สามารถ ควบคุมและจัดการใช้ความรู้ความสามารถของตนได้อย่างมี ประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและสามารถ ควบคุมความเป็นอยู่และชีวิตของตนเองได้ (คงกฤษ ถูกแผน, 2548)

แนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social space) เสนอโดย Lefebvre ได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ประเภท คือ พื้นที่ทาง กายภาพ พื้นที่ทางความคิด และพื้นที่ทางสังคม และสถาบัน รามจิตตินำแนวคิดพื้นที่ทางสังคมมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนา เด็กและเยาวชน โดยแบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ พื้นที่เชิงกายภาพ โดยเอาสถานที่เป็นตัวตั้ง (Place-based) พื้นที่เน้นกิจกรรม เป็นตัวตั้ง (Activity-based) พื้นที่เสมือนจริงใช้เทคโนโลยีเป็นฐาน (Technology-based) (สถาบันรามจิตติ, 2549)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory) ของ Bandura ซึ่งอธิบายไว้ว่า บุคคลจะเกิดการเรียนรู้โดย สังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นใน 2 ลักษณะ คือ (1) การเลียนแบบ พฤติกรรม (Imitation) คือ บุคคลมีการเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ ๆ โดยการสังเกตพฤติกรรมผู้อื่นแล้วกระทำตาม (2) การเรียนรู้ผล ของพฤติกรรม (Vicarious learning) คือ บุคคลเกิดการเรียนรู้ พฤติกรรมใหม่ ๆ โดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นแล้วเข้าใจ ในผลที่บุคคลนั้นได้รับจากพฤติกรรมของเขา (Bandura, 1986 อ้างในอรุณ รักธรรม, 2537 : 140-141)

โดยสรุป แนวคิดและทฤษฎีข้างต้น ผู้เขียนจะนำมาใช้ เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพ ของผู้นำเยาวชน ในการป้องกันการค้ามนุษย์ของวัยรุ่นตาม แนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู และนำมาใช้อภิปราย ผลการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยใช้วิธีการเก็บ

ข้อมูลเชิงคุณภาพหลากหลายวิธี มีรายละเอียดการดำเนินการ วิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้มี 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชน ประกอบด้วย ผู้นำ เยาวชน ผู้ปกครอง นักวิชาการท้องถิ่น และคณะทำงาน เมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 30 คน และ 2) กลุ่ม ผู้นำเยาวชนที่เข้ารับการพัฒนาศักยภาพ จำนวน 40 คน มี คุณสมบัติสำคัญ คือ เคยผ่านงานจิตอาสามาแล้วอย่างน้อย 1 ปี สังกัดกลุ่มองค์กรเยาวชนที่ทำงานมาแล้วอย่างน้อย 1 ปี และมีอายุระหว่าง 15—24 ปี โดยกลุ่มเยาวชนที่เข้ารับการ พัฒนาศักยภาพ ประกอบด้วย กลุ่มสภาเด็กและเยาวชนตำบล บ้านขาม อำเภอเมือง และกลุ่มเยาวชนวัยใสตำบลนาदान อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

2. พื้นที่วิจัย

การวิจัยครั้งนี้เน้นการพัฒนากลไกการพัฒนาเด็ก และเยาวชนในระดับจังหวัด โดยมีพื้นที่ทดลองปฏิบัติการ ร่วมกันใน 2 พื้นที่ คือ 1) ตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง จังหวัด หนองบัวลำภู และ 2) ตำบลนาदान อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัด หนองบัวลำภู

3. เครื่องมือการวิจัย

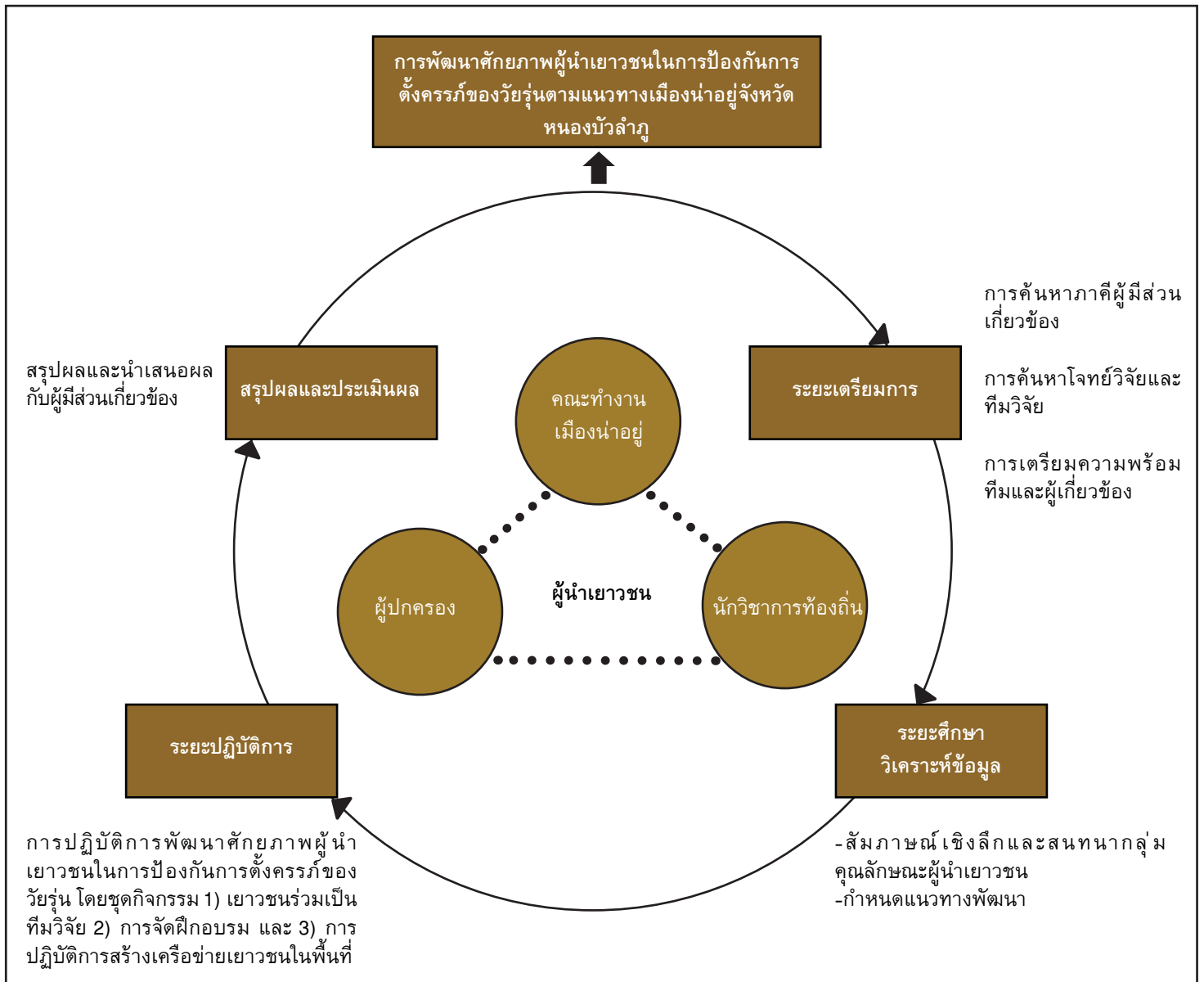
เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้ในการสัมภาษณ์คณะทำงานเมืองน่าอยู่และนักวิชาการท้องถิ่น 2) ประเด็นการสนทนากลุ่ม ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก กลุ่มผู้ปกครองและผู้นำเยาวชน 3) ประเด็นการประชุมเชิง ปฏิบัติการ ใช้ในช่วงการประชุมค้นหาแนวทางการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 4) แบบสังเกตแบบมี ส่วนร่วม ใช้ในช่วงการปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชน และ 5) แบบประเมิน ใช้ในการประเมินศักยภาพผู้นำเยาวชน ทั้งก่อนและหลังการพัฒนา

4. การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ด้านวิธีการและด้านข้อมูล ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดย นำข้อค้นพบจากพื้นที่มารวบรวมเป็นหมวดหมู่ แบ่งตามประเภท ข้อมูลอย่างมีระบบก่อนนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) และการวิเคราะห์โดยอุปนัย (Inductive analysis) นำ เสนอด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

5. ขั้นตอนและวิธีการวิจัย

เป็นการดำเนินการบนฐานคิดที่ออกแบบให้ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัยทุก ขั้นตอน เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันและสร้างความรู้ในการพัฒนา เยาวชนร่วมกัน โดยมีขั้นตอนวิธีการ ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 แสดงขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู

ขั้นตอนที่ 1 ระยะเตรียมการ ดำเนินการดังนี้

- 1) ประชุมคณะกรรมการเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ตัวแทนสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ตัวแทนพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และภาคประชาสังคม จำนวน 15 คน เพื่อค้นหาโจทย์และพื้นที่วิจัย
- 2) ประชุมผู้นำชุมชน นักวิชาการท้องถิ่น ผู้ปกครองและเยาวชนในตำบลบ้านขามและตำบลนาदान เพื่อค้นหาทีมวิจัยและพัฒนาเตรียมความพร้อมของทีม
- 3) ประชุมทีมวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ระยะการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการดังนี้

- 1) การวิเคราะห์คุณลักษณะผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มผู้นำ

เยาวชน ผู้ปกครอง นักวิชาการท้องถิ่น และคณะกรรมการเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 30 คน 2) ค้นหาแนวทางและยกร่างแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชนซึ่งประกอบด้วย คณะทำงานเมืองน่าอยู่ นักวิชาการท้องถิ่น ผู้ปกครองและตัวแทนผู้นำเยาวชน จำนวน 30 คน

ขั้นตอนที่ 3 ระยะการปฏิบัติการ หลังจากได้แนวทางการพัฒนาระยะที่สอง ในระยะที่ 3 เป็นการทดลองปฏิบัติการพัฒนา โดยกิจกรรมแบ่งออกเป็น 3 ชุดกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

- 1) พัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนผ่านกระบวนการวิจัย โดยการคัดเลือกผู้นำเยาวชนมาเป็นทีม

วิจัยที่ร่วมดำเนินวิจัยทุกขั้นตอน 2) พัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนผ่านหลักสูตรฝึกอบรม โดยคัดเลือกผู้นำเยาวชนเข้าร่วมจำนวน 40 คน 3) พัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนผ่านการปฏิบัติการสร้างเครือข่ายป้องกันการตั้งครรภ์ในพื้นที่ โดยผู้นำเยาวชนที่ผ่านการฝึกอบรม จำนวน 40 คน ไปสร้างเครือข่ายในพื้นที่ 2 ตำบล คือ ตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง และตำบลนาदान อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู และมีการติดตามประเมินผลโดยผู้ปกครองและนักวิชาการท้องถิ่น

ขั้นที่ 4 ระยะสรุปและประเมินผล นำรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภูที่ผ่านการพัฒนาในขั้นตอนที่ 3 มาจัดเวทีสรุปผลการดำเนินงาน และคืนข้อมูลสู่กลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งในระดับจังหวัดและระดับพื้นที่

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกคณะทำงานเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู 3 คน และนักวิชาการท้องถิ่น 9 คน สนทนากลุ่มผู้ปกครอง 9 คน และผู้นำเยาวชน 9 คน รวม 30 คน พบว่า ผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู มีคุณลักษณะที่สำคัญใน 3 ด้าน คือ ด้านทัศนคติ ด้านความรู้ และด้านทักษะดังมีรายละเอียดดังนี้

1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเยาวชนด้านทัศนคติ ประกอบด้วย มีทัศนคติเชิงบวกในเรื่องเพศ มีความรับผิดชอบ มีความรักเพื่อน มีจิตอาสา เสียสละ เห็นคุณค่าตนเองและผู้อื่น และเห็นด้วยกับการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ ได้รับความเชื่อถือจากเพื่อนและผู้ใหญ่ มีเป้าหมายชีวิต มีความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจได้ เก็บความลับของเพื่อนได้ และมีความจริงใจเข้ากับคนได้ง่าย ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“...การทำงานเรื่องเพศเป็นเรื่องเฉพาะที่แตกต่างจากงานทั่วไป ผู้นำเยาวชนต้องมีทัศนคติว่าเพื่อนที่มีปัญหาเรื่องเพศไม่ใช่คนผิดหรือคนน่ารังเกียจ เพราะถ้ามองในเชิงลบจะทำให้ไม่เหลือความเมตตาที่ไปช่วยเหลือเพื่อน นอกจากนี้ ผู้นำเยาวชนควรเป็นคนมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ตนเองและรับผิดชอบต่อคนอื่น เป็นคนมีจิตอาสา เสียสละ และผู้นำเยาวชนต้องยอมรับการใช้ถุงยางอนามัยในการป้องกันจึงจะเข้ามาทำงานเรื่องนี้ได้...”

(คณะทำงานเมืองน่าอยู่, สัมภาษณ์: 10 กันยายน 2558)

“...เยาวชนที่ทำงานป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นได้ต้องเป็นคนมีความรับผิดชอบสูง เสียสละ และมีความรักเพื่อน มีอะไรเขาจะช่วยเหลือกัน แม้แต่การช่วยกันคัดกรองผู้ชายที่จะมาคบกับเพื่อน เพื่อนทะเลาะกับแฟนก็จะเข้าไปให้คำปรึกษา หรือเมื่อเพื่อนมีปัญหาแม้แต่เวลากลางคืนเขาก็ไปช่วยให้คำปรึกษาเพื่อน ดังนั้นความรักเพื่อนจึงน่าจะเป็นคุณสมบัติหนึ่ง...”

(นักวิชาการท้องถิ่นตำบลนาदान, สัมภาษณ์ : 20 พฤศจิกายน 2558)

“...หัวใจสำคัญของผู้นำเยาวชน คือ การมีจิตอาสา มีความเสียสละ มองปัญหาในเชิงบวก และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง รับผิดชอบต่อตนเอง รับผิดชอบต่องานของผู้นำเยาวชนจะสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจจากผู้ใหญ่และเพื่อนๆ ได้ ถ้าผู้นำเยาวชนมีความรับผิดชอบในการทำงานเมื่อไปชักชวนเพื่อนๆ มาทำกิจกรรม พ่อแม่ผู้ปกครองก็ให้ความร่วมมือเพราะเชื่อใจว่าไม่นำพาลูกเขาไปทำในสิ่งที่ไม่ดี”

(ผู้ปกครองตำบลบ้านขาม, สนทนากลุ่ม : 8 ตุลาคม 2558)

“...ผู้นำเยาวชนต้องมีจิตอาสา มีความเสียสละ น่าเชื่อถือ เก็บความลับของเพื่อนได้ และเป็นคนคิดบวก ถ้าเรามองโลกในแง่ร้ายเราจะไปทำงานกับคนอื่นไม่ได้เลย การคิดดีคิดสร้างสรรค์จะทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการทำงาน เมื่อเจอปัญหาก็จะหาทางออกได้ง่ายกว่า เพราะทัศนคติมุมมองจะเป็นตัวกำหนดวิธีปฏิบัติของคน โดยเฉพาะการคิดบวกในเรื่องเพศจะช่วยให้คนเปิดใจคุยกันได้มากขึ้น ไม่มองว่าการคุยกันเรื่องเพศเป็นเรื่องปิดหรือเรื่องน่าอาย ผู้นำเยาวชนจำเป็นต้องเป็นคนคิดบวก”

(ผู้นำเยาวชนตำบลนาदान, สนทนากลุ่ม : 20 กันยายน 2558)

2) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเยาวชนด้านความรู้ ประกอบด้วย มีความรู้สถานการณ์ปัญหาและสาเหตุการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น มีความรู้ผลกระทบของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว รู้แนวทางและวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ความรู้เรื่องการสื่อสารเรื่องเพศเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ความรู้เทคนิควิธีการปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ได้ ความรู้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ส่งผลต่อการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น รู้ศักยภาพและข้อจำกัดของตนเองในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“...ที่ผ่านมาไม่มีการให้ความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัวและการคุมกำเนิดอย่างชัดเจนเพราะเข้าใจว่าเด็กรู้แล้ว ในความเป็นจริงเด็กยังขาดความรู้เรื่องนี้ในเชิงลึก ทั้งเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิด ยาฉีด ยาคุมฉุกเฉิน จะรู้เฉพาะการใช้ถุงยางอนามัยเท่านั้น เมื่อเดือนก่อนก็มีเด็กที่ผ่านการอบรมโทรมาปรึกษาว่า การใช้ยาคุมฉุกเฉินใช้อย่างไรทั้งที่ผ่านการอบรมไปแล้ว ดังนั้น ความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัวที่ถูกต้องจึงมีความจำเป็นมาก..”

(คณะทำงานเมืองน่ายู่, สัมภาษณ์ : 10 กันยายน 2558)

“...ความรู้สำคัญสำหรับผู้นำเยาวชนในการสื่อสารกับเพื่อน คือ ความรู้พื้นฐานที่ถูกต้องในการป้องกันการตั้งครรภ์ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ช่วงไหนถึงจะท้อง การนับระยะปลอดภัยนับอย่างไร การใช้ยาคุมที่ถูกต้อง การหลังข้างนอก การช่วยตนเอง และการไม่หมกมุ่นในเรื่องเพศ เป็นต้น นอกจากนี้ ควรจะรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นด้วย...”

(นักวิชาการท้องถิ่นตำบลบ้านขาม, สัมภาษณ์ : 9 กันยายน 2558)

“...ความรู้ที่สำคัญในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ควรมีความรู้เรื่องปัญหาและที่มาของปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ผลที่จะตามมาเมื่อเกิดการตั้งครรภ์จะกระทบใครบ้างทั้งตนเอง ลูกน้อยที่จะเกิดมา พ่อแม่ผู้ปกครอง และหน้าที่การงานในอนาคต...”

(ผู้ปกครองตำบลนาदान, สนทนากลุ่ม : 28 ตุลาคม 2558)

“...ผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ไม่จำเป็นต้องเรียนสูง แต่ต้องมีความรู้พื้นฐานการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ถูกต้อง รู้เรื่องสาเหตุของปัญหาและผลกระทบของการตั้งครรภ์ รู้จักการวางแผนครอบครัว กำหนดเป้าหมายในชีวิต มีความรู้เรื่องเทคนิควิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ และที่สำคัญต้องรู้จักตนเองว่า มีความสามารถและมีข้อจำกัดอะไรบ้าง ในการเป็นผู้นำเยาวชนจะได้วางแผนพัฒนาตนเองได้...”

(ผู้นำเยาวชนตำบลนาदान, สนทนากลุ่ม : 21 กันยายน 2558)

3) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเยาวชนด้านทักษะ
ประกอบด้วย มีความกล้าคิดกล้าแสดงออกในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เรื่องการ

ตั้งครรภ์ของวัยรุ่น มีความสามารถในการสื่อสารเรื่องเพศเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น มีความสามารถในการรับฟังให้คำปรึกษาเรื่องเพศเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น มีความสามารถในการทำงานเป็นทีมทำงานกับคนอื่นได้ดี มีความสามารถประสานงานกับผู้ใหญ่และหน่วยงานในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น เป็นคนที่รู้เท่าทันสื่อและใช้สื่ออย่างเหมาะสม ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“...ผู้นำเยาวชนควรมีทักษะในด้านการให้คำปรึกษา (Counseling) มีทักษะความเป็นผู้นำทางความคิด เนื่องจากเด็กในกลุ่มวัยนี้จะเชื่อเพื่อนและให้ความไว้วางใจเพื่อนด้วยกันมากกว่าคนอื่น...”

(คณะทำงานเมืองน่ายู่, สัมภาษณ์ : 8 กันยายน 2558)

“...ผู้นำเยาวชนที่จะทำงานการป้องกันการตั้งครรภ์ได้ ควรมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ มีจิตวิทยาการพูดให้คนยอมรับ ควรมีเทคนิคการสื่อสารที่หลากหลายรูปแบบ บางคนเป็นคนมีบุคลิกดี เป็นคนจิตใจดีงาม เวลาสื่อสารก็จะแสดงออกได้ดีและน่าเชื่อถือ และที่สำคัญต้องมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อและใช้สื่ออย่างเหมาะสม...”

(นักวิชาการท้องถิ่นตำบลบ้านขาม, สัมภาษณ์ : 9 กันยายน 2558)

“...ผู้นำเยาวชนควรมีความสามารถในการพูดให้เพื่อนเข้าใจได้ง่าย และควรเป็นคนที่รับฟังเพื่อน ต้องมีความอดทนในการรับฟังทั้งปัญหาและเรื่องอื่นๆ ที่เพื่อนพูด เพื่อจะได้ให้คำปรึกษาเพื่อนได้ นอกจากนี้ เมื่อดูสื่อต่างๆ ควรมีทักษะการคิดวิเคราะห์สื่อเพื่อประโยชน์ในการแนะนำเพื่อนในทางที่ดี...”

(ผู้ปกครองตำบลนาदान, สนทนากลุ่ม : 28 ตุลาคม 2558)

“...ผู้นำเยาวชนควรมีภาวะผู้นำ กล้าคิดกล้าแสดงออก มีความสามารถในการพูดสื่อสารในเรื่องเพศ ความสามารถในการรับฟังและให้คำปรึกษา สามารถทำงานเป็นทีมร่วมกับคนอื่นในเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ สามารถประสานงานกับผู้ใหญ่ได้ เพราะการทำงานในเรื่องเพศจะต้องมีผู้ใหญ่เป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้สนับสนุน โดยเฉพาะโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่จะให้คำปรึกษาได้ดีเวลาทำงาน...”

(ผู้นำเยาวชนตำบลบ้านขาม, สนทนากลุ่ม : 20 กันยายน 2558)

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู.

ภาพการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชน

จากข้อมูลเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นที่ได้จากการศึกษาในข้อที่ 1 ทีมวิจัยได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาเยาวชน จำนวน 20 คน ประกอบด้วย ตัวแทนพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดหนองบัวลำภู ตัวแทนองค์การบริหารส่วนจังหวัด ตัวแทนสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด นักวิชาการท้องถิ่น ตัวแทนผู้ประกอบการและผู้นำเยาวชนจากพื้นที่วิจัย เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีประเด็นคำถามสำหรับแลกเปลี่ยน 2 ข้อ คือ 1) การพัฒนาและการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นที่ผ่านมามีข้อจำกัดอะไรบ้าง และ 2) แนวทางในการพัฒนาผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นควรทำอย่างไร

ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการสรุปได้ว่า การป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นที่ผ่านมามีวิธีการดำเนินการที่หลากหลาย เช่น การจัดค่ายทักษะชีวิต การจัดค่ายครอบครัว ค่ายธรรมะ การแข่งกีฬา โครงการคลินิกวัยใส ศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่น การจดทะเบียนคู่รัก โครงการประกวดอำเภออนามัยเจริญพันธุ์ โรงเรียนต้นแบบเพศวิถี การฝึกอบรมเยาวชนใน

โรงเรียน เป็นต้น และพบข้อจำกัดสำคัญในการทำงานสรุปได้ 4 ประการ คือ 1) เยาวชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมน้อย เพราะส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่หน่วยงานเป็นเจ้าของโครงการ เยาวชนเป็นได้เพียงผู้ร่วมโครงการ 2) การดำเนินโครงการส่วนใหญ่เป็นแบบต่างคนต่างทำมีการบูรณาการกันน้อย 3) การทำกิจกรรมมักขาดความต่อเนื่อง เมื่อจัดกิจกรรมเสร็จก็ไม่ทำอะไรต่อเนื่อง ซึ่งผู้นำเยาวชนสะท้อนว่า “ตอนเข้าค่ายเด็กก็เข้าใจปัญหาดี แต่พอหลังเสร็จจากงานค่ายก็กลับมามีปัญหาเดิมเพราะไม่มีกิจกรรมต่อเนื่อง” 4) กิจกรรมส่วนมากขาดการประเมินผลว่า เกิดผลสัมฤทธิ์ดังที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่

ดังนั้น จึงมีข้อเสนอจากเวทีประชุมว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นหนองบัวลำภู ควรดำเนินการดังนี้ 1) รูปแบบกิจกรรมต้องเป็นกิจกรรมที่มีทั้งภาคความรู้และภาคปฏิบัติ 2) เยาวชนต้องมีส่วนร่วมในการคิดและออกแบบกิจกรรม 3) เป็นกิจกรรมที่มีความต่อเนื่อง 4) มีการประเมินผลและขยายผลกิจกรรม โดยสรุปแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภูในแต่ละด้านได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงแนวทางและวิธีการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในแต่ละด้าน

ประเด็นศักยภาพ	แนวทางการพัฒนา	วิธีการ
1. ด้านทัศนคติ	1. สร้างการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมเป็นทีมวิจัย 2. สร้างการเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม 3. สร้างการเรียนรู้ผ่านหลักสูตรฝึกอบรม	1. เยาวชนร่วมเป็นทีมวิจัย 2. จัดค่ายพัฒนาผู้นำเยาวชน 3. ฝึกอบรมการสื่อสารเรื่องเพศ
2. ด้านความรู้	1. สร้างการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมเป็นทีมวิจัย 2. สร้างการเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม 3. สร้างการเรียนรู้ผ่านหลักสูตรฝึกอบรม	1. เยาวชนร่วมเป็นทีมวิจัย 2. จัดค่ายพัฒนาผู้นำเยาวชน 3. ฝึกอบรมการสื่อสารเรื่องเพศ
3. ด้านทักษะ	1. สร้างการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมเป็นทีมวิจัย 2. สร้างการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติการในพื้นที่ของกลุ่มเยาวชน 3. สร้างการเรียนรู้ผ่านหลักสูตรฝึกอบรม	1. เยาวชนร่วมเป็นทีมวิจัย 2. จัดค่ายพัฒนาผู้นำเยาวชน 3. ฝึกอบรมการสื่อสารเรื่องเพศ 4. สร้างเครือข่ายเยาวชนป้องกันการตั้งครรภ์ในพื้นที่

จากตารางที่ 1 ที่ประชุมได้ร่วมกันสรุปแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู ได้ 3 รูปแบบกิจกรรม คือ (1) การพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนผ่านกระบวนการวิจัย (2) การพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนผ่านหลักสูตรฝึกอบรม และ (3) การพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนผ่านการสร้างเครือข่ายปฏิบัติการในพื้นที่ ซึ่งแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวข้างต้น คณะทีมวิจัยได้นำไปทดลองปฏิบัติการกับกลุ่มเป้าหมายดังรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

3. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชน ในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู

จากการประชุมปฏิบัติการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาเยาวชนในจังหวัดหนองบัวลำภู คณะวิจัยได้นำแนวทางดัง

กล่าวมาวางรูปแบบ และมีการทดลองปฏิบัติการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นใน 3 รูปแบบกิจกรรม ซึ่งมีรายละเอียดผลการดำเนินงานดังนี้

3.1 รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชน ในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภูผ่านกระบวนการวิจัย ในรูปแบบนี้ คณะผู้วิจัยได้มีการคัดเลือกผู้นำเยาวชนที่มีประสบการณ์การทำงานจิตอาสาและมีความสมัครใจเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย จำนวน 6 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำเยาวชนจากสภาเด็กและเยาวชน ตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง จำนวน 3 คน และผู้นำเยาวชนจากกลุ่มเยาวชนวัยใสหัวใจแกร่ง ตำบลนาด่าน อำเภอสุวรรณคูหา จำนวน 3 คน ซึ่งผู้นำเยาวชนที่เป็นทีมวิจัยจะมีบทบาทและมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการวิจัย ทั้งการร่วมคิด ร่วมออกแบบ ร่วมดำเนินการ และร่วมประเมินผล สำหรับการประเมินศักยภาพของผู้นำเยาวชนในรูปแบบนี้ จะใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากทีมวิจัยที่เป็นผู้ใหญ่

ภาพแสดงการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนผ่านกระบวนการวิจัย

ผลการประเมินการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนที่เป็นทีมวิจัย พบว่า ผู้นำเยาวชนที่เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยหลัก มีการพัฒนาศักยภาพในทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งด้านทัศนคติ ความรู้ และด้านทักษะ ทำให้ผู้นำเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจงานชัดเจนมากขึ้น มีความเชื่อมั่นศรัทธาในการทำงานจิตอาสา มีทัศนคติเชิงบวก เกิดการพัฒนาทักษะในการเรียนรู้และการวิจัยเพิ่มขึ้น มีทักษะการทำงานร่วมกับคนอื่น และได้รับการยอมรับจากผู้ใหญ่และเพื่อนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้นำเยาวชนที่มีศักยภาพเดิมเป็นทุนอยู่แล้วสามารถพัฒนาเพิ่มเติมศักยภาพได้อย่างดียิ่ง ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินศักยภาพด้วยแบบประเมิน ซึ่งพบว่าผู้นำเยาวชนทั้ง 6 คน จะมีศักยภาพสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเยาวชนกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นทีมวิจัย

3.2 รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชน ในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภูผ่านหลักสูตรฝึกอบรม

คณะผู้วิจัยได้มีการประเมินความต้องการการฝึกอบรม ด้วยการสนทนากลุ่มกับผู้นำเยาวชน ผู้ปกครอง และนักวิชาการท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ก่อน และได้ร่วมกันออกแบบ

หลักสูตรเพื่อดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายใน 2 หลักสูตร คือ

1) หลักสูตรค่ายเตรียมความพร้อมผู้นำเยาวชน ในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ซึ่งดำเนินการจัดค่ายเยาวชน ในวันที่ 21–22 พฤศจิกายน 2558 ที่วนอุทยานวังบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ผู้นำเยาวชนจากสภาเด็กและเยาวชนตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง และผู้นำเยาวชนจากกลุ่มเยาวชนวัยใสหัวใจแกร่ง ตำบลนาदान อำเภอสุวรรณคูหา จำนวน 25 คน กิจกรรมหลักประกอบด้วย (1) กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเยาวชน (2) กิจกรรมการเรียนรู้ภาวะผู้นำ ผู้ตาม และบทบาทหน้าที่ผู้นำเยาวชนผ่านเกมและกิจกรรมกลุ่ม (3) การเรียนรู้แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผ่านการระดมสมองและฝึกปฏิบัติ (4) กิจกรรมการปรับกระบวนทัศน์เป้าหมายชีวิต และ (5) กิจกรรมการประเมินความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น โดยให้ผู้เข้าอบรมแบ่งกลุ่มระดมสมองและนำเสนอในกลุ่มใหญ่ จากนั้นให้เยาวชนแต่ละพื้นที่วางแผนการคัดเลือกผู้นำเยาวชนในแต่ละพื้นที่เข้าร่วมการฝึกอบรมครั้งต่อไป

ภาพกิจกรรม ค่ายเตรียมความพร้อมผู้นำเยาวชน

ภาพกิจกรรม การพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนผ่านหลักสูตรฝึกอบรม

2) หลักสูตรการพัฒนาทักษะการสื่อสารเรื่องเพศของผู้นำเยาวชนเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น จัดฝึกอบรมในวันที่ 2 - 4 มีนาคม 2559 ที่ศูนย์ฝึกอาชีพชนบทหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นผู้นำเยาวชนจากสภาเด็กและเยาวชนตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง และผู้นำเยาวชนจากกลุ่มเยาวชนวัยใสหัวใจแกร่ง ตำบลนาदान อำเภอสุวรรณคูหา จำนวน 40 คน กิจกรรมสำคัญได้แก่ (1) กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเยาวชน โดยเน้นเกมการเรียนรู้ให้ผู้นำเยาวชนกล้าคิดกล้าแสดงออก (2) กิจกรรมประเมินความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศ โดยเริ่มจากการเรียนรู้เกี่ยวกับร่างกายตนเอง ปรับทัศนคติมุมมองเรื่องเพศให้มองเป็นเรื่องธรรมชาติ ตรวจทานความรู้ความเข้าใจเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น เติมเต็มข้อมูลความรู้ที่สำคัญในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น (3) แลกเปลี่ยนเทคนิควิธีการสื่อสารเรื่องเพศ และ (4) ฝึกทักษะสื่อสารเรื่องเพศ โดยทุกขั้นตอนจะเน้นเทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบสนุกสนานร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีการประเมินศักยภาพทั้งก่อนและหลังการพัฒนาด้วยแบบประเมินอย่างง่าย

ผลการประเมินศักยภาพผู้นำเยาวชนที่ผ่านหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพพบว่า ศักยภาพผู้นำเยาวชนก่อนการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยด้านทัศนคติในระดับมาก ด้านความรู้ในระดับมาก และด้านทักษะในระดับปานกลาง และการประเมินศักยภาพหลังการพัฒนาพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยพบว่า ศักยภาพในด้านทัศนคติมีการเปลี่ยนแปลงจากระดับมากเป็นมากที่สุด (จากเดิม $\bar{X} = 3.884$ เป็น $\bar{X} = 4.413$) ศักยภาพด้านความรู้มีการเปลี่ยนแปลงจากระดับมากเป็นมากที่สุด (จากเดิม $\bar{X} = 3.884$ เป็น $\bar{X} = 4.30$) และการ

เปลี่ยนแปลงด้านทักษะจากระดับปานกลางเป็นระดับมาก (จากเดิม $\bar{X} = 3.324$ เป็น $\bar{X} = 4.159$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในระยะเวลาอันสั้น จะสามารถเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติได้มากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความรู้ ส่วนด้านทักษะต้องใช้เวลาในการพัฒนาผ่านการปฏิบัติการจริง

สอดคล้องกับการประเมินเชิงคุณภาพด้วยวิธีการให้ผู้เข้าร่วมอบรมสะท้อนความคิดเห็นย้อนกลับภายหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของทีมคณะทำงานที่เป็นผู้ใหญ่ว่า ผู้นำเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติมุมมองในเรื่องเพศอย่างชัดเจน โดยมองเรื่องเพศและการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเป็นเรื่องธรรมชาติ กล้าพูดคุยแลกเปลี่ยนอย่างเปิดเผย มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์อย่างถูกต้อง โดยสังเกตจากความสามารถในการพูดนำเสนอข้อมูลได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ ผู้นำเยาวชนยังมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และการทำงานเป็นทีมในระดับดี ช่วยเหลือกันทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนทักษะการสื่อสารเรื่องเพศ ในช่วงฝึกอบรมทำได้ดีในการทำงานเป็นกลุ่มหรือทีม ในระดับบุคคลยังวัดผลไม่ได้ทั่วถึงเพราะข้อจำกัดของเวลา ส่วนในด้านทักษะในหลายด้านต้องใช้เวลาในการฝึกฝนผ่านการปฏิบัติการจริงในพื้นที่

3.3 รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่ จังหวัดหนองบัวลำภูผ่านการปฏิบัติการในพื้นที่

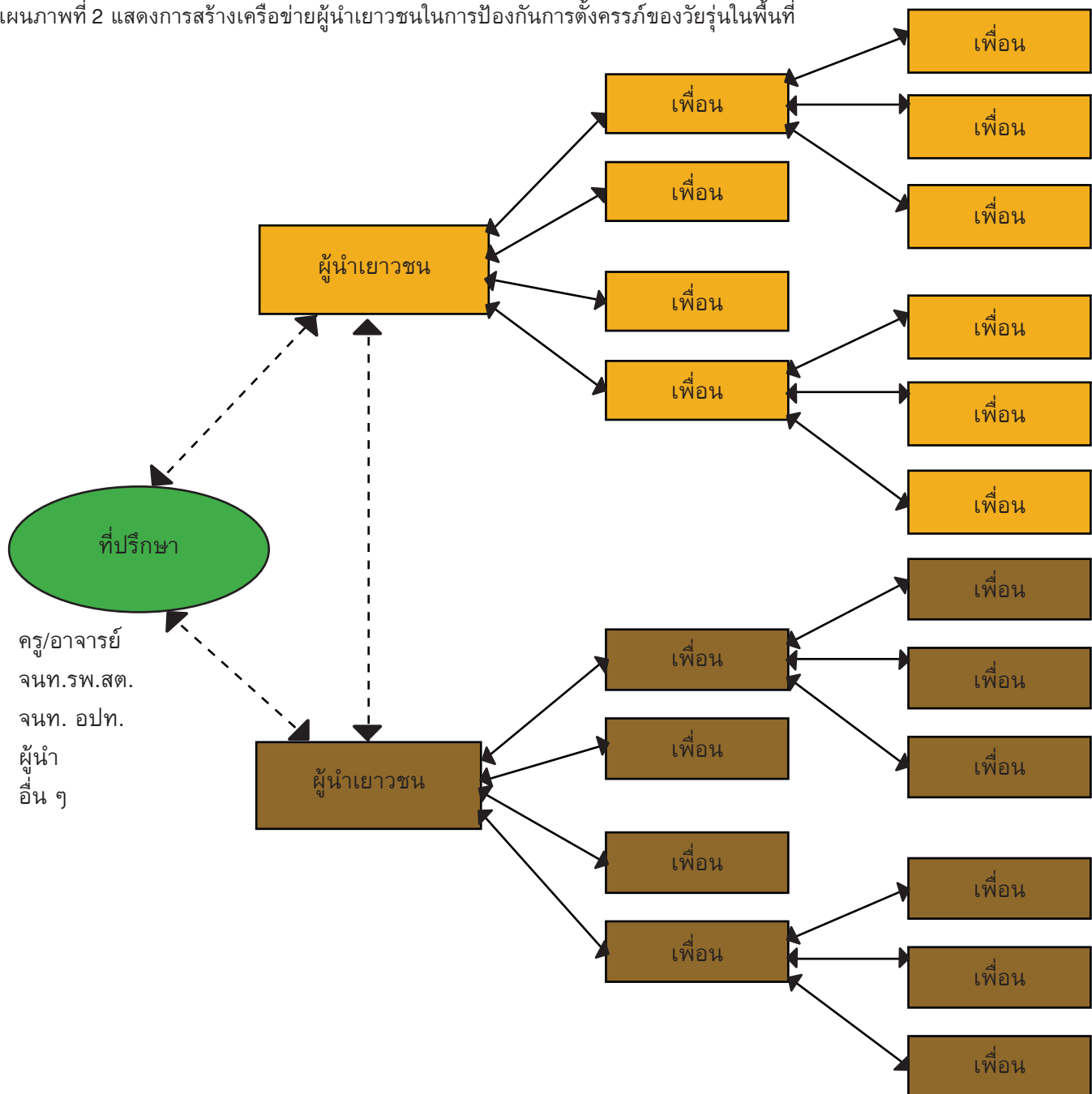
ดำเนินการโดยการให้ผู้นำเยาวชนที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพแล้ว ไปสร้างเครือข่ายเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นกับกลุ่มเพื่อนในพื้นที่ และมีที่ปรึกษาเป็นนักวิชาการท้องถิ่นและผู้นำชุมชนให้ความช่วยเหลือสนับสนุน กิจกรรมนี้มีการติดตามประเมินผลโดยการ

สนทนากลุ่มผู้นำเยาวชน และที่ปรึกษาในระหว่างดำเนินงาน และหลังการดำเนินงาน โดยเริ่มดำเนินการสร้างเครือข่ายเยาวชนในการสื่อสารเรื่องเพศเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตั้งแต่วันที่ 10 มกราคม - 31 มีนาคม 2559 ปฏิบัติการใน 2 พื้นที่ คือ ตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง และตำบลนาदान อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินศักยภาพผู้นำเยาวชนก่อนและหลังการพัฒนา

ศักยภาพเยาวชน	จำนวน (คน)	ศักยภาพก่อนการพัฒนา			ศักยภาพหลังการพัฒนา		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านทัศนคติ	40	3.884	0.883	มาก	4.413	0.590	มากที่สุด
ด้านความรู้	40	3.884	0.828	มาก	4.30	0.484	มากที่สุด
ด้านทักษะ	40	3.324	0.852	ปานกลาง	4.159	0.701	มาก

แผนภาพที่ 2 แสดงการสร้างเครือข่ายผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในพื้นที่

ผลการประเมินศักยภาพผู้นำเยาวชนที่ผ่านการทดลองปฏิบัติการเครือข่ายเยาวชนป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นพบว่า ผู้นำเยาวชนมีทัศนคติเชิงบวกต่อเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์มากขึ้น กล้าคิดกล้าแสดงออกในกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นมากขึ้น มีจิตอาสา เสียสละในการทำงานมากขึ้น ในเรื่องความรู้พบว่า ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการป้องกันการตั้งครรภ์ โดยสังเกตได้จากการสื่อสารกับเพื่อนผ่านกลุ่มสื่อออนไลน์และผ่านกิจกรรมที่ทำร่วมกัน นอกจากนี้ กลุ่มเยาวชนยังมีการร่วมมือกันทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง ดังความคิดเห็นจากการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“...หลังผ่านการฝึกอบรม เยาวชนตำบลบ้านขามได้

มีการสร้างกลุ่มเครือข่ายสื่อสารเรื่องเพศขึ้น พบว่า เยาวชนมีความกล้าพูดคุยเรื่องเพศในกลุ่มเพื่อนมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ถูกต้องมากขึ้น สังเกตได้จากการแลกเปลี่ยนในกลุ่มเฟซบุ๊ก นอกจากนี้ จากการสังเกตพบว่า เยาวชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมจิตอาสาของกลุ่มและชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ที่ได้เข้าอบรมครั้งแรกจะมาทำกิจกรรมกับรุ่นพี่มากขึ้น...”

(ผู้นำเยาวชนตำบลบ้านขาม, สนทนากลุ่ม : 24 มีนาคม 2559)

“...หลังผ่านการฝึกอบรม เยาวชนจะเข้ามาคุยแลกเปลี่ยนกันในกลุ่มเฟซ กลุ่มไลน์มากขึ้น ในด้านความคิดเห็น

สังเกตได้ว่า มีความคิดเชิงบวก กล้าคิด กล้าพูดตรงๆ ในเรื่อง เพศมากขึ้น มีการสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้องในการป้องกันการตั้งครรภ์ และในงานบุญประจำปีของหมู่บ้านเยาวชนได้รวมตัวกัน ทำกิจกรรมจิตอาสาช่วยงานวัด...”

(ผู้นำเยาวชนตำบลนาด่าน, สทนทากลุ่ม : 24 มีนาคม 2559)

3.4 ผลการประเมินภาพรวมการพัฒนากระบวนการ พัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชน ในการป้องกันการตั้งครรภ์ของ วัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู

ภายหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ คณะทีมวิจัยได้จัดประชุม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาทั้งหมด จำนวน 30 คน เพื่อสรุป ประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน ได้ข้อสรุปว่า รูปแบบนี้เป็นรูปแบบ ที่ทำได้จริงและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริง น่าจะเป็นแนวทางในการนำ ไปใช้ขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเรื่องเมืองน่าอยู่และสุขภาพ สุขภาพจังหวัดในประเด็นการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นได้ และที่ประชุมได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การประเมินการปฏิบัติการ สร้างเครือข่ายผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ในพื้นที่ ทำการประเมินในช่วงระยะเวลาที่เร็วเกินไป ควรมีการ ประเมินผลหลังการทำงานไปแล้วอย่างน้อย 6 เดือน หรือทำอีก ครั้งเมื่อครบรอบปี เพื่อให้เห็นความต่อเนื่องของการทำงานและ การเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

สรุปข้อค้นพบที่สำคัญ

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนา ศักยภาพผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตาม แนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู ได้ข้อค้นพบสำคัญ ดังนี้

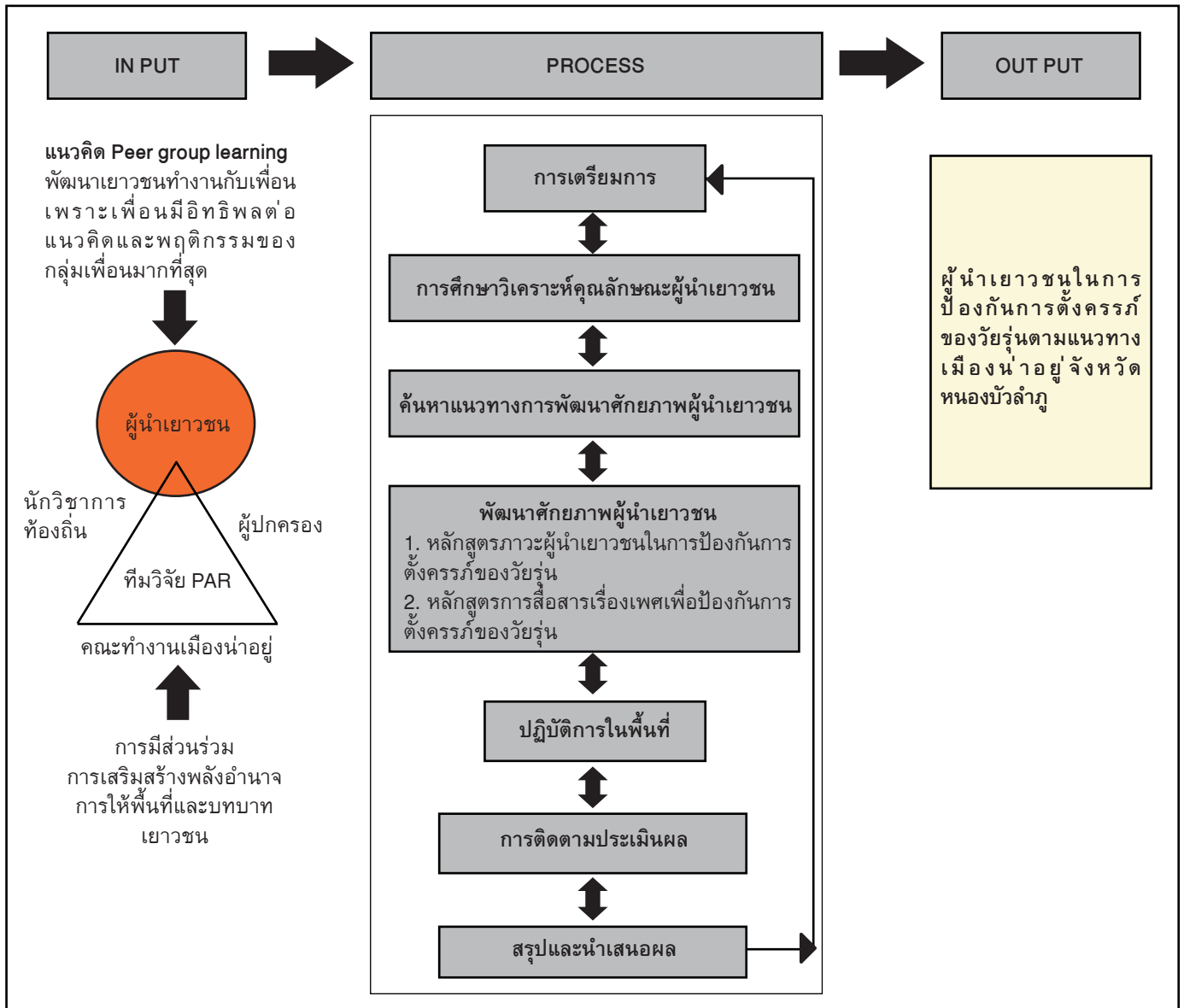
1.รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนที่เกิดจาก ผู้มีส่วนร่วมโดยตรง ทั้งในระดับพื้นที่และระดับจังหวัด ทำให้ เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาอย่างรวดเร็วเพราะได้รับความร่วม มือจากทุกฝ่าย ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย ผู้นำ เยาวชน ผู้ปกครอง นักวิชาการท้องถิ่น และคณะทำงานเมือง น่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู ที่มีความตระหนักในปัญหาร่วม กัน มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ค้นหาแนวทางพัฒนาศักยภาพ เยาวชน และปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนร่วมกัน ผ่านชุดกิจกรรม 3 ชุด คือ 1) การพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชน ผ่านกระบวนการวิจัย 2) การพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนผ่าน หลักสูตรฝึกอบรม และ 3) การพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชน ผ่านการสร้างเครือข่ายในพื้นที่ การพัฒนาศักยภาพผู้นำ เยาวชนผ่านกิจกรรมที่ต่อเนื่องกันทั้งสามชุด ส่งผลให้ผู้นำ เยาวชนเพิ่มศักยภาพในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นใน

ทุกด้าน และผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาได้นำชุดความรู้ที่สร้าง ร่วมกันไปขยายผลได้โดยตรงในงานที่รับผิดชอบทั้งในระดับ พื้นที่และระดับจังหวัด

2. การพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนให้ไปทำงานกับ เพื่อน (Peer Group Learning) ตามฐานคิดที่ว่าเพื่อนมีอิทธิพล ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มเพื่อนวัยรุ่นด้วยกันมาก ที่สุด ข้อค้นพบสำคัญในงานวิจัยนี้ที่แตกต่างจากงานพัฒนา เยาวชนโดยทั่วไป คือ การคัดเลือกผู้นำเยาวชนที่มีศักยภาพ และความพร้อมเป็นทุนเดิมอยู่แล้วให้ไปทำงานพัฒนากับกลุ่ม เพื่อนในรูปแบบ Peer Group Learning ซึ่งเงื่อนไขสำคัญของ รูปแบบนี้ คือ 1) ผู้นำเยาวชนที่จะเข้าร่วมกระบวนการ จะต้อง มีประสบการณ์การทำงานจิตอาสาหรือเพื่องานสังคมอย่าง น้อย 1 ปี และมาจากกลุ่มองค์กรของเยาวชนที่มีการทำงาน มาอย่างต่อเนื่อง เช่น สภาเด็กและเยาวชน และกลุ่มเครือข่าย เยาวชนวิจัย เป็นต้น 2) หลักการสำคัญในการพัฒนา คือ หลัก การให้พื้นที่และบทบาทเยาวชนเป็นผู้แสดง และหลักการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วม การเสริมสร้างพลังอำนาจ และหลักการที่ เชื่อว่าเยาวชนมีศักยภาพเดิมเป็นทุนอยู่แล้ว 3) กระบวนการ พัฒนาศักยภาพเยาวชน เน้นการมีส่วนร่วมผ่านวิถีวิทยาของ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง 4) มีกิจกรรมการสร้างเครือข่ายในกลุ่มเพื่อนเยาวชนในพื้นที่ โดยผู้นำเยาวชนจะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่นำความคิด นำ ความรู้และทักษะที่ตนเองมีไปขึ้นนำพฤติกรรมกลุ่มไปในทาง สร้างสรรค์ และมีการสื่อสารผ่านกลุ่มเครือข่าย Social online เช่น กลุ่ม Facebook กลุ่ม line เพื่อสื่อสารกับสมาชิกเครือข่าย อย่างสม่ำเสมอ

ผลการทดลองปฏิบัติการตามรูปแบบดังกล่าวข้างต้น พบว่า ผู้นำเยาวชนจะมีการเรียนรู้ได้เร็วกว่ากลุ่มเยาวชน โดยทั่วไป เพราะมีฐานความคิดและประสบการณ์เดิมเป็น ทุนอยู่แล้ว การไปทำงานกับกลุ่มเพื่อนจะทำได้ดีและมีความ ต่อเนื่องมากกว่าหน่วยงานที่ดำเนินการโดยตรงกับเยาวชน ทั่วไป เพราะผู้นำเยาวชนจะเข้าใจความคิดและพฤติกรรมของ กลุ่มเพื่อนมากกว่าผู้ใหญ่ที่มีข้อจำกัดเรื่องช่องว่างระหว่างวัย และวัฒนธรรมความเชื่อเดิมที่ไม่สามารถสื่อสารกับเด็กและ เยาวชนได้ นอกจากนี้ ยังพบว่า การทำงานผ่านกลุ่มผู้นำ เยาวชนจะมีความต่อเนื่องมากกว่า เพราะผู้นำเยาวชนจะมี กลุ่มหรือองค์กรของตนเองเป็นกลไกในการทำงานอยู่แล้ว การ มีกลุ่มหรือองค์กรของเยาวชนจะช่วยสร้างผู้นำเยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อทดแทนรุ่นพี่ที่เติบโตและไปเรียนหรือทำงานต่างถิ่น โดยจะ มีกระบวนการถ่ายทอดการทำงานจากรุ่นสู่รุ่น จึงทำให้มีความ ต่อเนื่องในการทำงานมากกว่าเยาวชนหรือวัยรุ่นโดยทั่วไป

แผนภาพที่ 3 แสดงรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู

การนำไปใช้ประโยชน์

1. ประโยชน์ในระดับบุคคล

1) ผู้นำเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ มีความรู้ มีทัศนคติเชิงบวกในเรื่องเพศ และมีทักษะในการดำเนินชีวิตเพิ่มขึ้น สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต การเรียน การพัฒนาดตนเองและการทำงานกับกลุ่มเพื่อนได้

2) ผู้นำเยาวชนเป็นคนมีจิตอาสาช่วยงานของชุมชนมากขึ้น เช่น ช่วยงานบุญประจำปี งานพัฒนาหมู่บ้าน และงานในโรงเรียน เป็นต้น ทำให้เกิดทักษะการทำงาน มีความรับผิดชอบ และพัฒนาดตนเองในทางสร้างสรรค์ เป็นที่ยอมรับของครอบครัว เพื่อน และคนในชุมชนมากขึ้น

3) ผู้นำเยาวชนบางส่วนสามารถพัฒนาดตนเองเป็นทีมวิทยากร สร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชนในพื้นที่อื่นได้ และผู้นำเยาวชนที่เข้าไปร่วมเป็นคณะทำงานระดับจังหวัด มีศักยภาพที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้ใหญ่ได้

2. ประโยชน์ระดับชุมชน

1) เกิดกลไกในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในระดับตำบล ในตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง และตำบลนาตาล อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู โดยกลุ่มผู้นำเยาวชนที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพ ทั้งด้านความรู้ ทัศนคติ และทักษะการดำเนินชีวิต ได้ร่วมกันสร้างและขยายเครือข่ายการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยการจัดทำโครงการขอสนับสนุนงบประมาณทำกิจกรรมจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

2) กลุ่มเยาวชนวัยใสหัวใจแกร่งตำบลนาตาล อำเภอสุวรรณคูหา ได้เป็นพื้นที่ต้นแบบในการขยายผลขับเคลื่อนงานป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในระดับอำเภอ โดยการสนับสนุนของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอสุวรรณคูหา

3) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้นำรูปแบบวิธีการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนไปเป็นแนวทางการพัฒนาสภาเด็กและเยาวชนตำบลบ้านขาม โดยมีการบรรจุไว้ในแผนและข้อบัญญัติขององค์การบริหารส่วนตำบล

3. ประโยชน์ในระดับจังหวัด

ผลการวิจัยทำให้ได้รูปแบบการทำงานแบบบูรณาการ การทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไปกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาเยาวชนของหน่วยงานทั้งระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด โดยคณะทำงานจังหวัดน่ายุได้นำชุดความรู้ไปขยายผลในการทำงานการขับเคลื่อนงานเด็กและเยาวชนระดับจังหวัด และคณะกรรมการสุขภาพจังหวัดหนองบัวลำภูปี 2559 ได้ผลักดันผู้นำเยาวชนที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพเข้าไปร่วมเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ร่วมกับภาคีที่เป็นผู้ใหญ่ทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ

อภิปรายผล

คุณลักษณะของผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น เป็นคุณลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากคุณลักษณะของเยาวชนทั่วไป โดยคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเยาวชนที่สำคัญ คือ การมีทัศนคติเชิงบวกในเรื่องเพศ เพราะสังคมไทยยังคิดว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องปิดหรือเป็นเรื่องน่าอายไม่ควรพูดอย่างเปิดเผย ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่สุดต่อการเรียนรู้เรื่องเพศวิถีของเด็กและเยาวชน การมีทัศนคติเชิงบวกจะช่วยให้เยาวชนเปิดใจคุยกันเรื่องเพศอย่างตรงไปตรงมามากยิ่งขึ้น และนำไปสู่การเรียนรู้ข้อมูลที่ต้องการในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นได้ สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานเพศวิถีโดยกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ ที่อธิบายว่า การบ่มเพาะค่านิยมและทัศนคติด้านบวกต่อสุขภาวะทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ของตนเองจะนำไปสู่การเคารพตนเอง เคารพสิทธิมนุษยชน และความเท่าเทียมทางเพศวิถีศึกษา ช่วยให้เยาวชนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตน รู้จักปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ ยอมรับอดทน และเอาใจใส่โดยไม่เลือกเพศ ชาติพันธุ์ เชื้อชาติ หรือวิถีทางเพศ (กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ, 2558 : 8)

นอกจากนี้ คุณลักษณะของผู้นำเยาวชนในเรื่องความรักเพื่อน ความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือ เห็นคุณค่าตนเองและผู้อื่น ถือได้ว่าเป็นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตัวของเยาวชน เมื่อนำออกมาใช้จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคมได้ สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคม (Social capital) ของ Robert D. Putnam ที่อธิบายว่า ทุนทางสังคมประกอบไปด้วยความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norm) และเครือข่าย (Network) การที่จะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อ ความร่วมมือเหล่านั้นมีการสัมพันธ์เกี่ยวโยงและมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (Robert D. Putnam อ้างถึงในปิณฑิต ศรีสุพรรณ, 2547 : 38)

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นตามแนวทางเมืองน่ายุจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรูปแบบการพัฒนาที่เกิดจากความร่วมมือของคณะทำงานจังหวัดน่ายุ นักวิชาการท้องถิ่น ผู้ปกครอง และผู้นำเยาวชน

เพื่อค้นหาคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้นำเยาวชน ซึ่งได้พบคุณลักษณะที่เป็นทุนเดิมของเยาวชนที่สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคม นำมาร่วมกันวิเคราะห์แนวทางและร่วมกันพัฒนารูปแบบตามแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มเพื่อน (Peer Group Learning) ซึ่งเป็นพัฒนาการทางสังคมของวัยรุ่นที่เพื่อนจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้มากที่สุด ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory) ของ Bandura ที่อธิบายว่าบุคคลจะเกิดการเรียนรู้โดยสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นใน 2 ลักษณะ คือ การเลียนแบบพฤติกรรมและการเรียนรู้ผลของพฤติกรรม ผลการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการวิจัย ผ่านหลักสูตรฝึกอบรม และผ่านการสร้างเครือข่ายผู้นำเยาวชนในพื้นที่ ส่งผลให้ผู้นำเยาวชนมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงศักยภาพสูงขึ้นในทุกด้าน โดยมีการพัฒนาสูงสุดในด้านทัศนคติ รองลงมาคือ ด้านความรู้ และด้านทักษะ ตามลำดับ ตามกรอบแนวคิดการพัฒนาศักยภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนที่มาจากกลุ่มองค์กรและเครือข่ายในพื้นที่ยังช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะกระบวนการกลุ่มจะช่วยสร้างและพัฒนาผู้นำเยาวชนสืบทอดการทำงานกันรุ่นต่อรุ่นได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1) คณะกรรมการสุขภาพจังหวัดหนองบัวลำภูควรนำแนวคิด Peer Group Learning (PGL) และการพัฒนาแบบบูรณาการความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องมาผลักดันเป็นยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะในประเด็นเด็กและเยาวชนระดับจังหวัด

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับจังหวัด เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานเขตการศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำกระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนแบบมีส่วนร่วมไปปรับใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเด็กและเยาวชนในส่วนงานที่รับผิดชอบต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) จากการศึกษาพบว่า บุคคลที่จะเป็นที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยงสำหรับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ เป็นกลไกสำคัญที่สุดในการพัฒนากลุ่มเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยงการทำงานกับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ เพื่อการขยายผลการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

2) ผลการวิจัยพบว่า ใช้แนวคิด Peer Group Learning ประสบผลสำเร็จในการป้องกันการตั้งครรภ์ของกลุ่มวัยรุ่น ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะมีการนำแนวคิดนี้ไปปรับใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในกลุ่มเป้าหมายอื่นที่หลากหลายมากขึ้น

คณะผู้วิจัย

1. นายภาสกร บัวศรี	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู
2. นายศักรินทร์ ชาญแสน	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู
3. นายไพรัชรัตน์ กัปโก	ประธานสภาเด็กและเยาวชนตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง
4. นายวิชาญชัย ยะหัวตง	กรรมการสภาเด็กและเยาวชนตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง
5. นางสาวอนุสรณ์ สุริโย	กรรมการสภาเด็กและเยาวชนตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง
6. นางสาวธนภรณ์ ณ มนตรี	ประธานกลุ่มเยาวชนวัยใส ตำบลนาदान อำเภอสุวรรณคูหา
7. นางสาวมิตตา รักดีอำนาจ	กรรมการกลุ่มเยาวชนวัยใส ตำบลนาदान อำเภอสุวรรณคูหา
8. นางสาวศุภานิต สมสมัย	กรรมการกลุ่มเยาวชนวัยใส ตำบลนาदान อำเภอสุวรรณคูหา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2558. ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นนพ.ศ. 2558-2567. กรุงเทพฯ : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ. 2558. แนวทางการดำเนินงานเพศวิถีศึกษาโดยกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ : การให้ความสำคัญแก่สิทธิมนุษยชนและเพศภาวะ. กรุงเทพฯ : กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ สำนักงานประจำประเทศไทย.
- คงฤช ถูกแผน. 2548. การเสริมสร้างพลังในการเป็นหมู่บ้านสุขภาพดีของบ้านม่วงสามปี อำเภอสี จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่ : วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะทำงานเมืองน่าอยู่จังหวัดหนองบัวลำภู. 2558. บันทึกการประชุม. (เอกสารอัดสำเนา).
- ปิ่นนิต ศรีสุพรรณ. 2547. วาทกรรมทุนทางสังคม : กระบวนการสร้างแนวคิดและปฏิบัติการในบริบทการพัฒนาของไทย (พ.ศ.2540-2546). กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิตสาขาสังคมวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุพิน วรสิริอมร และคณะ. 2557. ประชากรและสังคม:การเกิดกับความมั่นคงในประชากรและสังคม. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. 2553. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย (เล่ม 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถาบันรามจิตติ. 2549. สมุดข้อมูลรายตัวบ่งชี้รายจังหวัดรายงานสภาวการณ์เด็กและเยาวชนไทยปีพ.ศ. 2548—2549. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมัชชาสุขภาพจังหวัดหนองบัวลำภู. 2557. เอกสารนโยบายสมัชชาสุขภาพจังหวัดหนองบัวลำภูปี 2557. (เอกสารอัดสำเนา).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน 2558. จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/pubsfiles/Key55_T.pdf สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2558.
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. 2556. สถิติการคลอดของแม่วัยรุ่นในประเทศไทยปีพ.ศ. 2556. กรุงเทพฯ : สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- สุกัญญา รัตติธรรมโชติ. 2548. แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency. กรุงเทพฯ : ศิริพัฒน์อินเตอร์พรีนท์.
- สมุณฑา พรหมบุญ และอรพรรณ พรสีมา. 2540. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. วารสารเศรษฐศาสตร์, 26 (1).
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู. 2555. เอกสารข้อเสนอโครงการขับเคลื่อนจังหวัดหนองบัวลำภูสู่เมืองน่าอยู่. (เอกสารอัดสำเนา).
- อรุณ รักธรรม. 2537. ทฤษฎีองค์การและพฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพฯ : โครงการเอกสารและตำราคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- UNDP. 2013. From <http://social.un.org/youthyear/>. Retrieved October 1, 2013.
- UNESCO. 2012. **Beyond 2015 - Facilitating Youth Civic Engagement UNESCO's Support to Youth Empowerment to realize the Future We Want for All.** From <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002219/221911e.pdf>. Retrieved October 1, 2013.
- UNICEF Unite for Children. 2011. **Situation Analysis of Children and Women in 2011.** From www.unicef.org/thailand. Retrieved September 1, 2013.
- WHO. 1995. **Healthy Cities A Program Framework.** Geneva : World Health Organization.